

Kvetoslava Matlovičová, René Matlovič, Barbora Némethyová

PERCEPCIA POTENCIÁLU PREŠOVA PRE REKREÁCIU A VOĽNOČASOVÉ AKTIVITY JEHO OBYVATEĽMI

Úvod

Konkurenčné súperenie jednotlivých miest, ktoré sa snažia pritiahnuť záujem investorov, nových obyvateľov a návštevníkov, si vyžaduje aplikáciu celého spektra marketingových nástrojov. Jednou z možných aktivít je zlepšenie imidžu mesta prostredníctvom získania statusu Európskeho hlavného mesta kultúry. Na Slovensku táto súťaž miest prebiehala v r. 2007-2008, pričom víťaznému mestu bude tento status prepožičaný počas roka 2013. Do užšieho výberu sa dostali štyri slovenské mestá – Prešov, Košice, Nitra a Martin. Komisia napokon prisúdila titul Košiciam, ktoré len tesne porazili Prešov (rozhodol hlas predsedu komisie). V rámci predrealizačného monitoringu v súvislosti s prípravou kandidatúry mesta Prešov sme realizovali rozsiahly výskum, ktorý bol zameraný na viacero aspektov rozvoja mesta.

Teoretický rámec a ciele výskumu

Z hľadiska výberu vhodnej marketingovej stratégie je dnes už takmer nevyhnutná segmentácia cieľového trhu (Florek 2006). V našom konkrétnom prípade sme sa zaoberali potenciálom mesta pre rekreáciu a realizáciu voľnočasových aktivít jeho obyvateľov. V prípade koncipovania marketingového produktu, pri ktorom cieľovou skupinou je samotné obyvateľstvo mesta, nám informácie o jeho priestorovej diferenciácii, podľa rôzne zvolených kritérií, dávajú možnosť formovať produkt pre špecifické skupiny užívateľov, podľa potreby prispôbovať informačné pôsobenie voľbou primeraného spôsobu a prostredia, u ktorého je predpoklad, že osloví čo najväčší okruh možných spotrebiteľov.

Cieľom nášho príspevku je poukázať ako vnímajú obyvatelia mesta možnosti rekreácie a realizácie voľnočasových aktivít v závislosti od ich sociálno-demografického profilu a miesta bydliska. Predpokladali sme, že vnímanie potenciálu mesta pre rekreáciu a voľnočasové aktivity sa bude líšiť v závislosti od sociálno-demografických parametrov a miesta bydliska respondentov. Zistené diferencie by bolo možné následne využiť pri optimalizácii marketingovej a rozvojovej stratégie mesta.

Metodika výskumu

Naše empirické zisťovanie bolo realizované v meste Prešov, ktoré je tretím najväčším mestom v SR (91 000 obyvateľov) a administratívnym centrom Prešovského kraja, ktorý je prihraničným regiónom s Poľskom a Ukrajinou.

Zber dát prebiehal v novembri 2007. Cieľová skupina predstavovala 66 736 obyvateľov mesta Prešov, ktorí mali v r. 2001 viac ako 19 rokov. Získanú vzorku 1004 respondentov sme zostavili pomocou metodiky konštrukcie kvótnym výberom s troma viazanými kvótami (pohlavie, vek, miesto bydliska). Použili sme pritom kombinovanú metódu zberu dát – prostredníctvom anketárov zabezpečujúcich asistenciu pri vyplňaní vopred pripraveného dotazníka a on-line zber. Pre potreby analýzy intraurbánnej diferenciácie sme použili sedem observačných územných jednotiek, ktoré sme vytvorili agregovaním urbanistických obvodov na základe morfológicko-genetickej a funkčnej príbuznosti (mapa 1). Dôvodom zlučovania bolo vytvorenie jednotiek s dostatočným počtom respondentov, umožňujúcou formuláciu zovšeobecňujúcich záverov, nakoľko urbanistické obvody Prešova sa vyznačujú výrazne diferencovanou hustotou zaľudnenia (mapa 2).

Po zozbieraní a kontrole výskumného materiálu sme pristúpili k úprave dát pre potreby ďalšieho spracovania. Vytvorili sme niekoľko formátov dátových matíc, nevyhnutných pre ich ďalšie spracovanie. Použili sme tabuľkový editor Microsoft Excel 2003 - pre jednoduché štatistické vyhodnotenie pomocou frekvenčných tabuliek a kontingenčné tabuľky umožňujúce zistiť relácie medzi krížovo tabelovanými premennými. Pre vyhodnotenie priestorovej diferenciácie sledovaných ukazovateľov sme využili GIS software (ArcView 3.2, ArcMap 9.2).

Mapa 1: Základné observačné jednotky

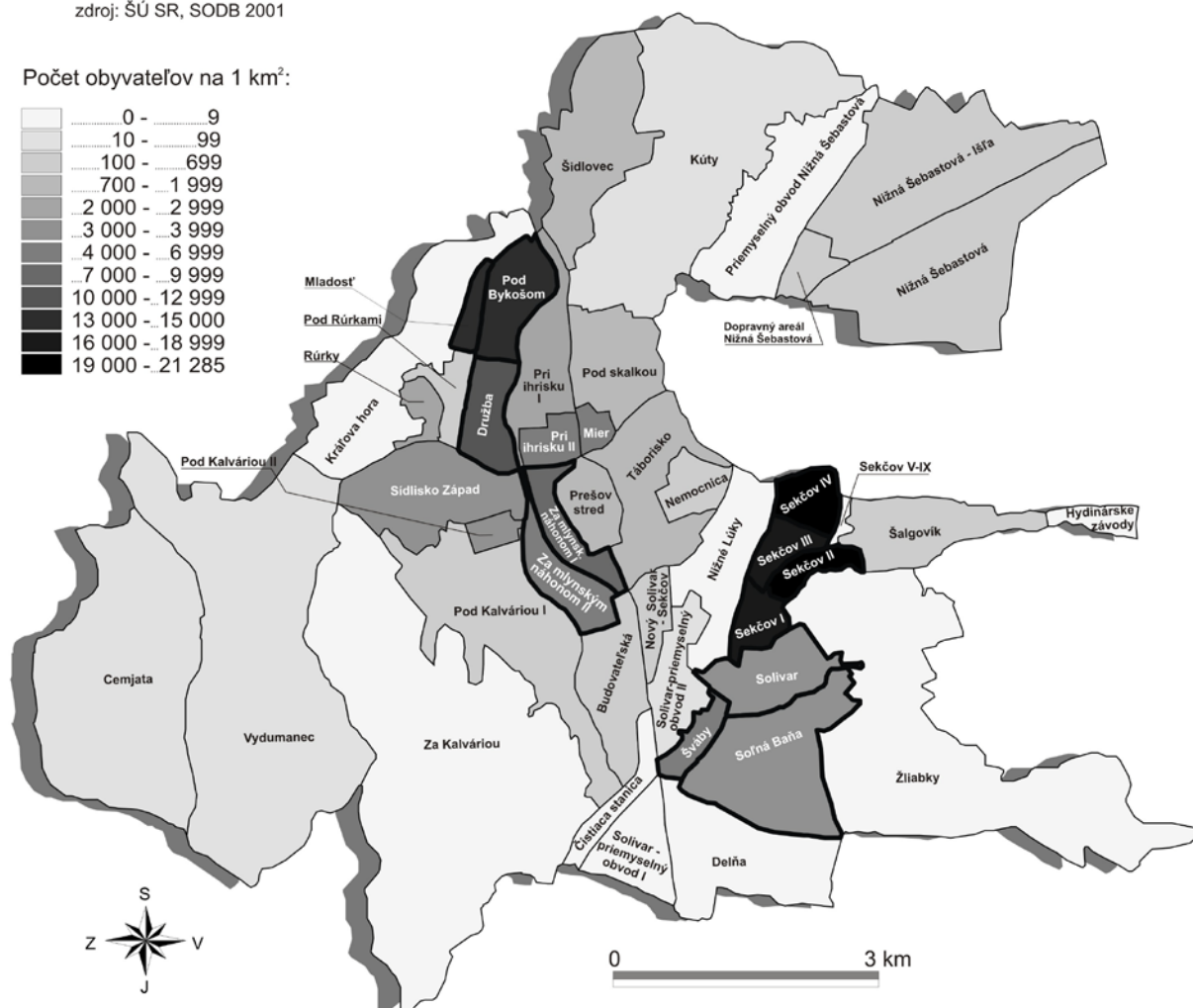
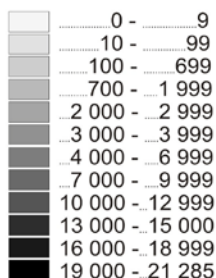
Mapa 2

HUSTOTA ZAĽUDNENIA V MESTE PREŠOV PODĽA URBANISTICKÝCH OBVODOV

Autor: Kvetoslava Matlovičová

zdroj: ŠÚ SR, SODB 2001

Počet obyvateľov na 1 km²:

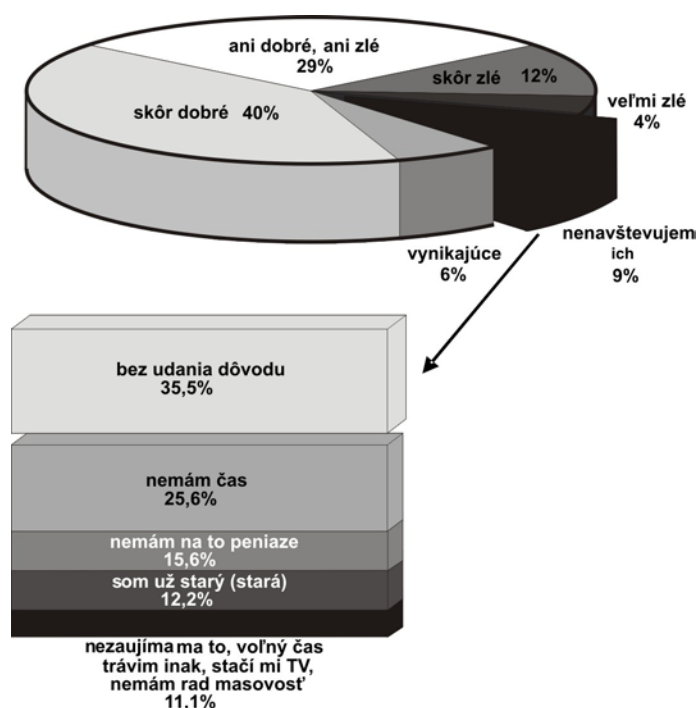

Výsledky výskumu

Ako sme už spomenuli, náš prieskum bol zameraný na zmapovanie stavu mesta v predrealizačnej fáze projektu EHMK 2013 a teda získanie komparačnej bázy pre potreby overenia impaktu v prípade úspechu Prešova a realizácii projektu.

Ako vyplýva z výsledkov nášho zisťovania (graf 1), takmer polovica z opýtaných hodnotí možnosti kultúrneho vyžitia za primerané (6% za vynikajúce). 9% z opýtaných uviedlo, že kultúrne podujatia nenavštevuje vôbec. Väčšiu časť z nich tvoria respondenti so stredoškolským vzdelaním (60%; vysokoškolské vzdelanie má 32 %). Dôchodcovia v tejto skupine tvoria 31%.

Graf 1: Hodnotenie možností kultúrneho vyžitia v Prešove

Zdroj: vlastný empirický výskum

Druhou najpočetnejšou skupinou odpovedí bola možnosť „ani dobré, ani zlé“ (29%). Z hľadiska sociodemografických ukazovateľov ide o pomerne rovnorodú skupinu respondentov. Atribúty ako pohlavie, vek, vzdelanie, zamestnanie, vykazujú približne rovnaké zastúpenie sledovaných kategórií. Dokonca aj pokiaľ ide o štruktúru voľnočasových aktivít, sú jednotlivé činnosti zastúpené rovnomerne, bez extrémnych disparít.

U skupín, ktoré hodnotia úroveň kultúrneho vyžitia ako skôr dobrú až vynikajúcu je nižšie (6%) zastúpenie tých, ktorí uviedli, že kultúrne podujatia aj navštevujú (u kritikov je to približne 36% a u neutrálov 12%). Ďalej sme u nich zistili výraznejší podiel respondentov, ktorí vôbec necestujú do zahraničia (približne 20%). U respondentov s kritickejším postojom je miera ich zastúpenia len 5% a rovnako je tu vyšší (približne 70%) podiel respondentov, ktorí už absolvovali dovolenku minimálne¹ v niektorej z destinácií západnej či severnej Európy. Toto zistenie považujeme za čiastočné potvrdenie jednej z hypotéz, že respondenti, ktorí častejšie cestujú do zahraničia sú kritickejší a náročnejší vo vzťahu k mestu a jeho ponuke. A naopak, hodnotenia tých, ktorí nemali možnosť spoznať iné miesta, sú zväčša pozitívne, maximálne neutrálne.

¹ Vo vzťahu k vertikálnej diferenciacii dovolenkových destinácií – 1. nebol som ešte na dovolenke, 2. na Slovensku, 3. v susedných krajinách (okrem Rakúska), 4. v bývalých socialistických krajinách, 5. v krajinách západne a severnej Európy (prípadne severnej Afriky) a 6. v ostatných krajinách sveta.

Skupinu kritikov tvoria predovšetkým ľudia s vysokoškolským vzdelaním (62%), ktorí uprednostňujú aktívny relax (64% športuje) pred pasívnym sledovaním televízie. Najmenej kritickí sú respondenti s dosiahnutým stredoškolským vzdelaním (70% skupiny, ktorá považuje možnosti kultúrneho vyžitia za vynikajúce), starších ako 40 rokov (23% z toho sú dôchodcovia), tráviaci voľný čas prevažne pasívne. 60% z nich sú ženy (v prípade hodnotenia „veľmi zlé“ majú len miernu 2% prevahu muži).

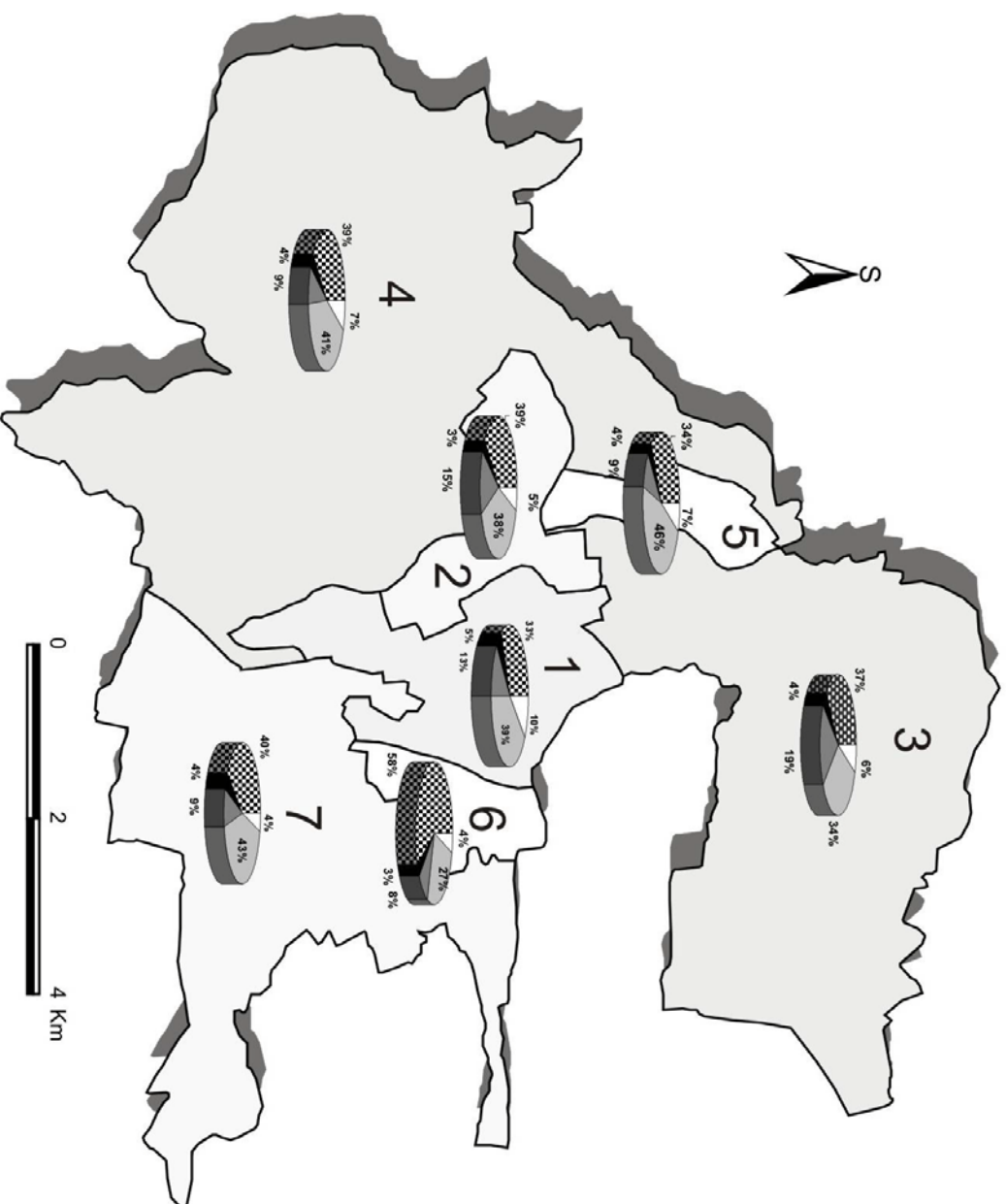
Analýzu priestorovej diferenciácie z hľadiska možných odchýlok hodnotení vo vzťahu k miestu bydliska sme robili na základe vytvorených observačných jednotiek (mapa 1) ako aj na základe vybraných urbanistických obvodov (mapa 2)

Z mapy 3 je zrejmé, že extrémne kritickí respondenti majú pomerne rovnomerné zastúpenie vo všetkých sledovaných jednotkách. Malá odchýlka je len v prípade observačnej jednotky Centrum, kde je najvyšší 5% podiel respondentov hodnotiacich kultúrne vyžitie v Prešove ako veľmi zlé (variačný rozptyl hodnôt je v tomto prípade 2%). Zároveň ide o oblasť s najvyššou relatívnou koncentráciou maximálne spokojných respondentov (10%). Najmenej ich je na Sekčove a Solivare (4%). Ak rozdelíme hodnotenia na pozitívne a negatívne (abstrahujeme od neutrálneho postoja - ani dobré, ani zlé, či nenavštevujem), tak potom najpriaznivejší postoj k možnostiam v sledovanej oblasti majú respondenti bývajúci na Sídlišku III (53% uviedlo hodnotenie skôr dobré až vynikajúce) a naopak, najmenej spokojní sú respondenti zo sídliska Sekčov. Sekčov má však najvyššie percento respondentov, ktorí sa k hodnoteniu stavanú neutrálne alebo priznávajú, že kultúrne podujatia vôbec nenavštevujú (tvoria 7%).

HODNOTENIE MOŽNOSTÍ KULTÚRNEHO VYŽITIA V MESTE PREŠOV JEHO OBYVATEĽMI

Autor: Kvetoslava Matlovičová

Zdroj: vlastný empirický výskum

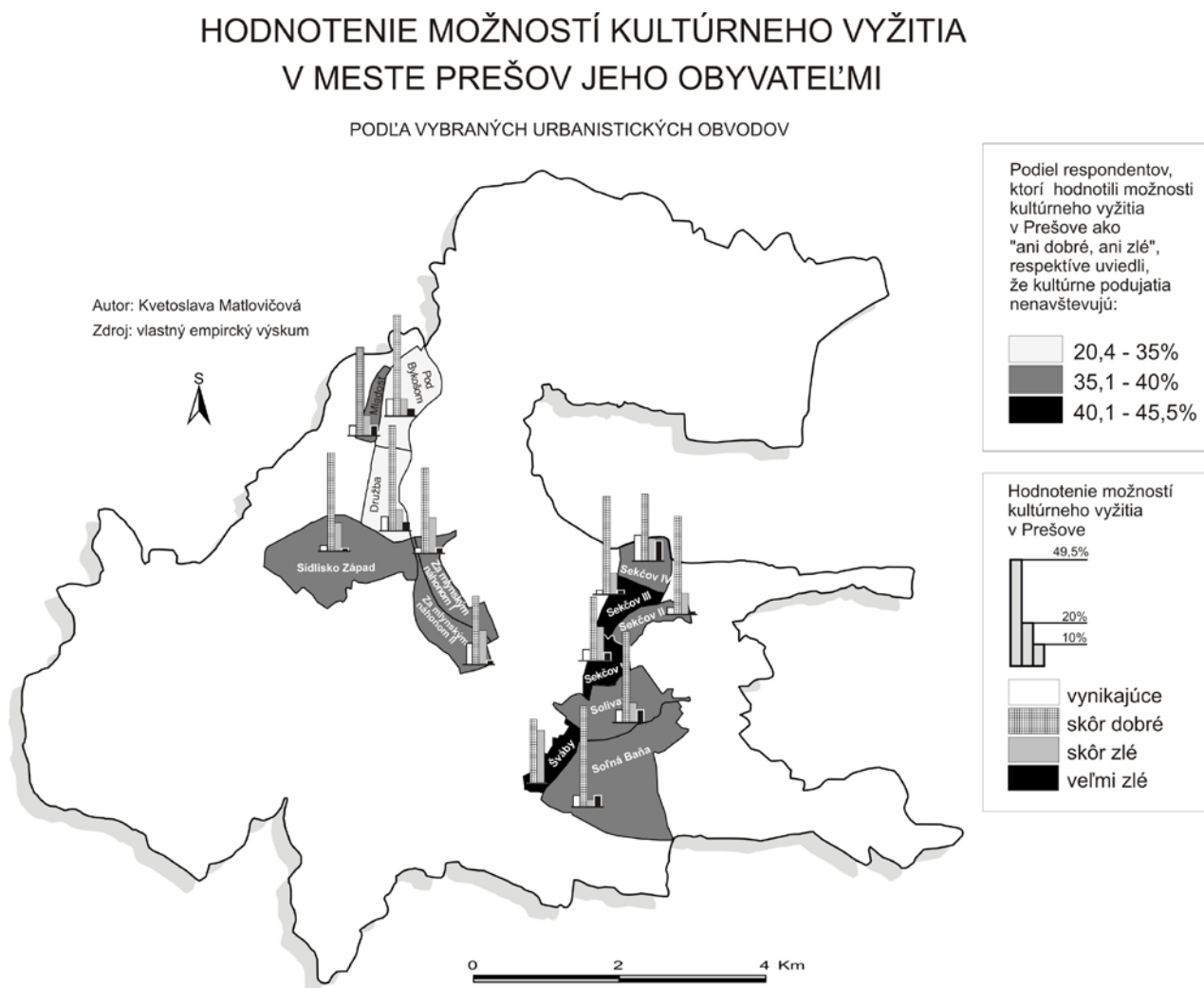

- 1 - CENTRUM
- 2 - SÍDLISKO II
- 3 - ŠIDLÓVEC - ŠEBASTOVÁ
- 4 - KALVÁRIA
- 5 - SÍDLISKO III
- 6 - SÍDLISKO SEKČOV
- 7 - SOLVAR

- vynikajúce
- skôr dobré
- skôr zlé
- veľmi zlé
- ani dobré, ani zlé, nenavštevujem

Pri hodnotení najhustejšie obývaných častí mesta (mapa 4) sme graficky oddelili skupinu neutrálnych postojov k hodnoteniu kultúrneho vyžitia v meste. Odtieňmi zelenej sú znázornené pozitívne odpovede, žltou sme označili podiel skôr nespokojných a červenou extrémnu polohu veľmi nespokojných respondentov. Pri detailnejšej analýze sídliska Sekčov sa ukazuje jeho centrálna časť (Sekčov II a III) ako zhovievavejšia a menej náročná vo vzťahu k hodnotenej oblasti. Respondenti bývajúci v severnej časti Sekčov IV sú najmenej spokojní spomedzi všetkých sledovaných územných jednotiek a zároveň je v tomto urbanistickom obvode aj najviac mimoriadne spokojných respondentov. Možno teda povedať, že Sekčov IV má najrovnomernejšie zastúpenie všetkých názorových skupín. Najviac (56%) z opýtaných vyjadrilo svoju spokojnosť a odpovedalo, že je veľmi spokojných alebo skôr spokojných na Sídlišku III – urbanistický obvod Družba a Pod Bykošom (55%), ako aj v Solnej bani (53%).

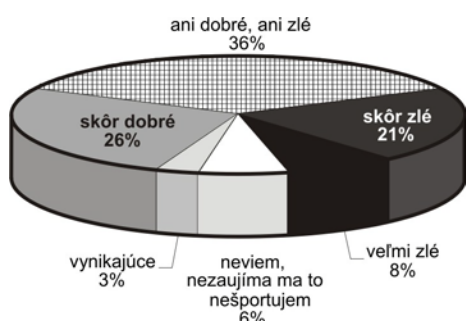
Mapa 4

Väčšiu mieru kritiky prejavili respondenti vo vzťahu športovým a rekreačným možnostiam v meste (graf 2 a graf 3). Percento neutrálnych odpovedí je takmer rovnaké (36% v prvom a 37% v druhom prípade).

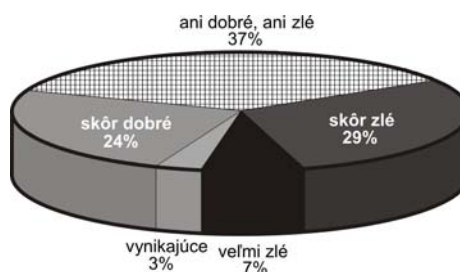
6% respondentov uviedlo, že šport ich nezaujíma, resp. že nešportujú. Ide o ženy nad 40 rokov (78%), zväčša dôchodkyne (43%). Na základe analýzy sociodemografických ukazovateľov jednotlivých názorových skupín na možnosti športového vyžitia v meste Prešov sme zistili, že vykazujú podobnú stratifikáciu vo vzťahu k veku, pohlaviu, zamestnaniu a vzhľadom k štruktúre preferovaných voľnočasových aktivít.

Graf 2: Hodnotenie možností športového vyžitia v Prešove

Zdroj: vlastný empirický výskum

Graf 3: Hodnotenie možností rekreácie v Prešove

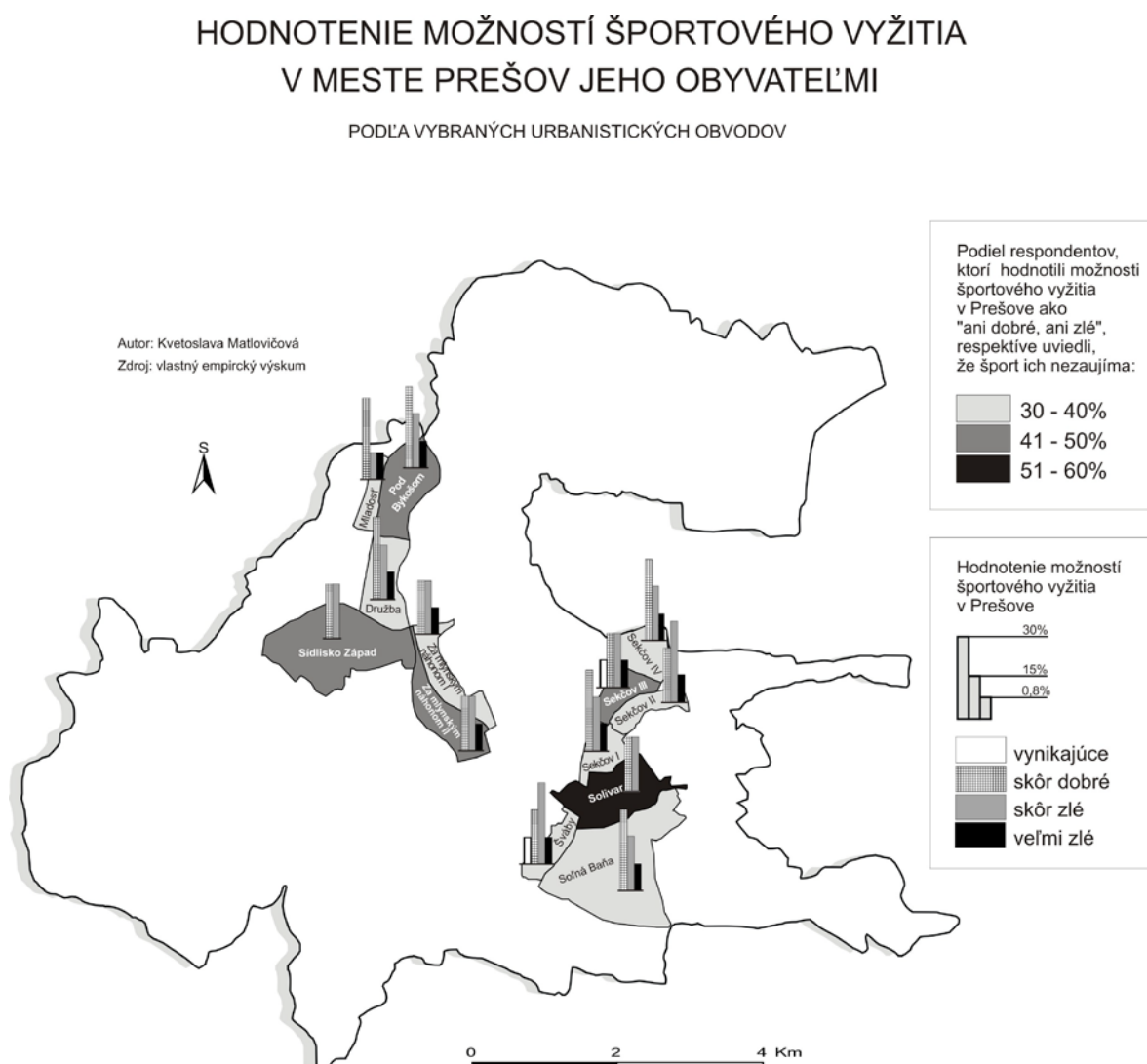
Zdroj: vlastný empirický výskum

V prípade možností rekreácie sa mienka respondentov mierne prikláňa na stranu kritikov. 36% si myslí, že možnosti sú skôr zlé až veľmi zlé, kým čiastočne až úplne spokojných je len 27%. Aj v tomto prípade sa nepotvrdila žiadna súvislosť vo vzťahu k sledovaným sociodemografickým ukazovateľom. Dokonca podobnosť sme zaznamenali aj vo vzťahu k predošlým názorovým skupinám, ktoré sme skúmali v prípade hodnotenia možností športového vyžitia.

Priestorová diferenciácia však vykazuje iste odlišnosti vo vzťahu k najhustejšie obývaným častiam mesta. Najhoršie vnímajú možnosti pre športové vyžitie v Prešove respondenti bývajúci na sídlisku Sekčov II (21% ich hodnotí pozitívne a 39% negatívne) a v urbanistickom obvode Mlynský náhon I (26% ich hodnotí pozitívne a 37% negatívne). Naopak, najväčšiu mieru spokojnosti prejavili respondenti zo Solnej bane (36% ich hodnotí pozitívne a 24% negatívne) a zo sídliska Mladosť (34% ich hodnotí pozitívne a 24% negatívne). Najviac neutrálnych odpovedí sme získali od respondentov zo Solivaru, kde 60% opýtaných uviedlo, že úroveň možností športového vyžitia v meste hodnotia ako „ani dobrú

ani zlú“, resp. že ich táto problematika vôbec nezaujíma. Najväčší nezaujem o šport je medzi respondentmi zo Sídlička II (Západ.). Ide o ženy – dôchodkyne nad 60 rokov (mapa 5).

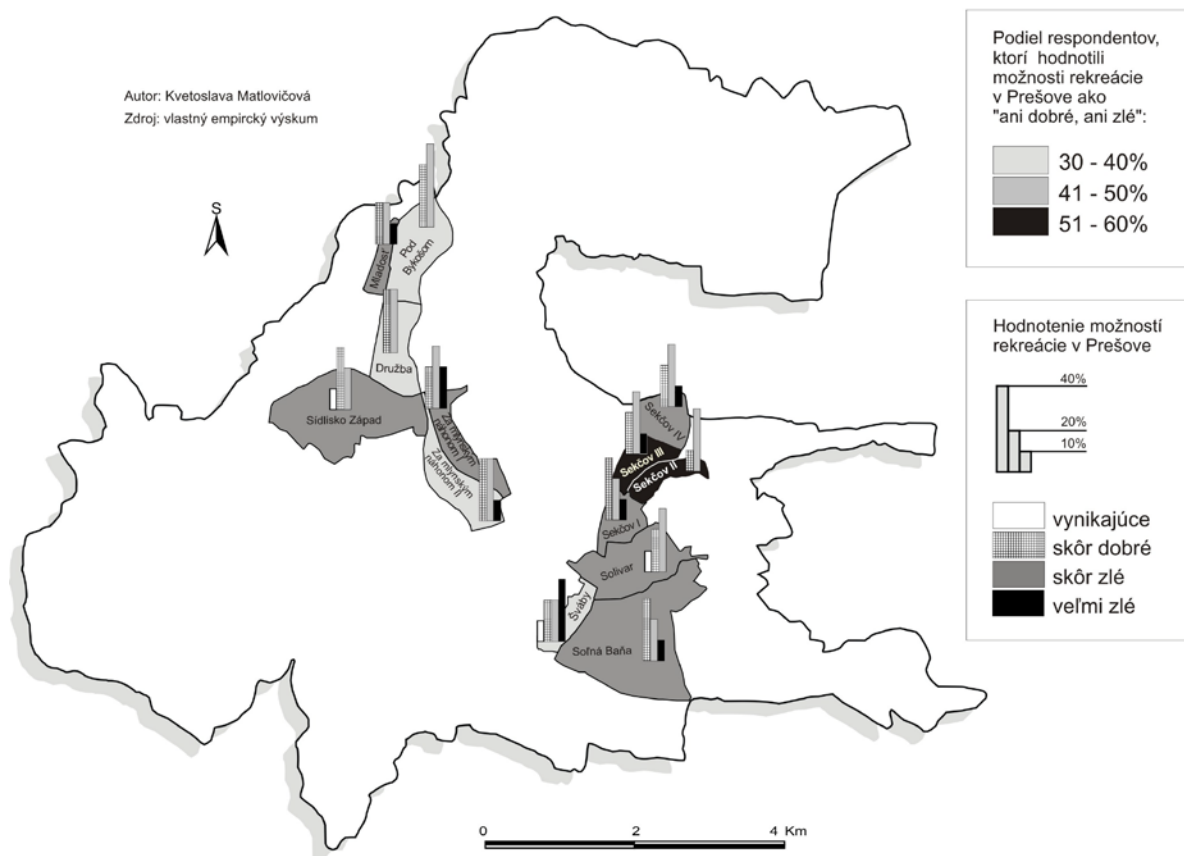
Mapa 5

Možnosti rekreácie najhoršie hodnotia respondenti zo Švábov (mapa 6). Polovica z nich ich hodnotí negatívne, kým spokojných je len 20%. Veľkú mieru nespokojnosti vyjadrili respondenti zo sídliska Sekčov II, kde je zároveň aj najmenší podiel (13%) spokojných (nespokojní tvoria 38%). Tábor spokojných je najväčší u skupiny bývajúcej na Sídlišku III v urbanistickom obvode Družba (38%) aj keď nespokojencov je až 33%, čo ho rozdeľuje na tri rovnako veľké skupiny (tých čo zaujali neutrálny postoj je 30%). Pomerne vysoký (42%) podiel nespokojných sme zaznamenali aj v urbanistických obvodoch Mlynský náhon I a Pod Bykošom.

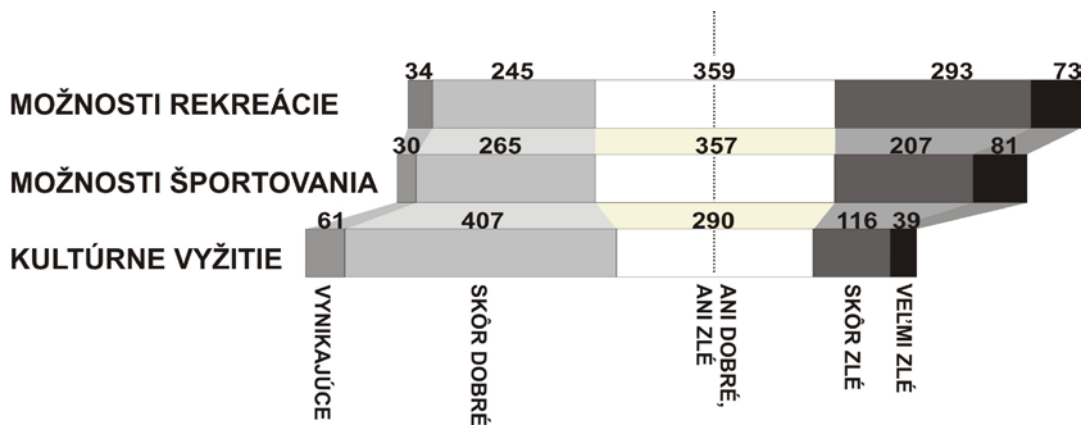
HODNOTENIE MOŽNOSTÍ REKREÁCIE V MESTE PREŠOV JEHO OBYVATEĽMI

PODĽA VYBRANÝCH URBANISTICKÝCH OBVODOV

Pri porovnaní všetkých troch ukazovateľov navzájom zistíme, že najlepšie sú hodnotené možnosti pre kultúrne vyžitie v meste, ktoré takmer polovica respondentov hodnotí pozitívne. Najhoršie hodnotia respondenti možnosti rekreácie (366 z 1004 opýtaných si myslí, že sú skôr zlé až veľmi zlé) (graf 4).

Graf 4: Komparácia hodnotení možností rekreácie, športového a kultúrneho vyžitia v meste Prešov

Zdroj: vlastný empirický výskum

Záver

Výskum potvrdil naše základné predpoklady o diferencovanej percepcii možností mesta Prešov pre rekreáciu a voľnočasové aktivity jeho obyvateľmi v závislosti od ich sociálno-demografického profilu a miesta bydliska. Získané poznatky je možné využiť pri optimalizácii marketingovej stratégie, stratégie sociálneho a hospodárskeho rozvoja mesta ako aj pri aktualizácii územného plánu mesta. V tom vidíme aplikačný význam nášho príspevku.

Poznámka: Príspevok je súčasťou riešenia grantového projektu VEGA č. 1/0611/09 - „Koncept miesta v regionálno-geografickej analýze a syntéze a teritoriálnom marketingu: teoreticko-metodologický rámec a aplikácia na vybrané modelové územia“ (vedúci projektu prof. R. Matlovič).

Literatúra

- BUČEKOVÁ, I. (1999): Tendencie vývoja a priestorová diferencovanosť ubytovacích zariadení v Bratislave. Geografický časopis, 51, 2, 205-218, c. na str.206, 216 a 217. 4.
- ČUKA, P. (2007): Priestorová dynamika infraštruktúry cestovného ruchu v Banskej Bystrici a v jej rekreačnom zázemí, Geografické štúdie Nr. 14, Fakulta Prírodných vied UMB Banská Bystrica, 99 s.
- FLOREK, M. (2006): *Podstawy marketingu terytorialnego*. Akademia Ekonomiczna w Poznaniu, Poznań.
- KLAMÁR, R. (2007): Strategické plánovanie rozvoja mikroregiónu Ptava. Geografické práce, číslo 12, Fakulta humanitných a prírodných vied Prešovskej univerzity v Prešove, ISBN 978-80-8068-604-8, 210 p.
- MATLOVIČ, R. (1998): Geografia priestorovej štruktúry mesta Prešov. Geografické práce, VIII., FHPV PU Prešov, 268 p.
- MATLOVIČOVÁ, K. (2008): Marketing miesta v regionálnom rozvoji: teoretická báza a empirická aplikácia. Dizertačná práca. Katedra geografie a regionálneho rozvoja, Fakulta humanitných a prírodných vied, Prešovskej univerzity v Prešove, 346 p.